

ADEVĂRUL

ABONAMENTUL :

Pe un an — — — 4 cor.

Pe 1/2 de an — — 2 „

Pe 1/4 de an — — 1 „

Un număr 8 fleri.

Pentru străinătate:

Pe un an — — — 6 cor.

Pentru America:

Pe un an — — 2 dolari

ORGANUL PARTIDULUI SOCIALDEMOCRAT DIN UNGARIA

APARE ÎN FIECARE DUMINECĂ

Redacția și Administrația :

BUDAPESTA, VIII., CONTI-UTCA 4.

Aci sunt a să trimitte tot felul de scrisori, cereri și bani.
Tot aci să primesc anunțuri cu prețuri moderate.

Până când?

În țara întreagă comisiile de asentare au năvălit ca lăcustele și pretutindeni culeg floarea tinereții. Flăcăi sănătoși și plini de vigoare, setoși după viață și fericire sunt înhățați de militarism, de acel balaur al vremilor noastre, care mereu mistue și niciodată nu se satută. Zadarnic plîng părinții și neamurile după ei, degeaba oftează de durere acei cari i-au iubit, căci nu-i scăpare; ceata mîndră de feciori vor fi nevoiți, la urmă, să părăsească satul și vatra părintească, să între în robia cazarmelor, să sufere foame și frig, să rabde ocară și sudalmele atotputernicilor și să învețe urgisita meserie: de-a omori oameni, de-a omori pe frații lor, pe acei de-o soartă cu ei și cari nu le-au făcut nici un rău pe lumea asta. Acasă vor rămânea fără mână de ajutor bătrînii, fără sprijin nevîrstnicii, vor suferi lipsuri și foame, căci cel sănătos și vrednic de muncă va fi dus departe, — va fi la miliție...

Asta se face acum acolo, unde comisiile de asentare, încearcă tinerii abia ieșiți în viață.

Iar de altă parte, în Sfatul țării, acolo unde se croiesc legile și se cumpănesc poverile poporului, tot acum se aduc noi legi, prin cari se spune, că cheltuelile militare ale anului viitor vor fi mai mari, numărul recruților va crește și timpul de serviciu la miliție se va lungi. Și acum geme țara sub greutatea mare a poverilor militare, birurile și acum abia le mai poartă poporul și cu toate astea povara crește neîncetat. Partea cea mai mare a fiilor poporului și până acum era băgată în jugul militarist, toți cei sănătoși și până acum nu scăpau, dar în viitor vor fi culeși mai cu nealesul și mai cu nemiluita. Și până acum trebuia să servească fiecare soldat până la vîrsta de 32 ani, dar în viitor serviciul acesta se va lungi cu un deceniu întreg. Până la 42 de ani fiecare va fi nevoit să părăsească casă și familie, să apuce arma și se iese la manevre. Nepoți mari vor avea aceia, cari în viitor vor trebui să mai asculte comanda militărească.

Și pentru ce toate acestea? Pentru ce atîta durere, atîtea suferinți și atîtea greutăți? Pentru ce?

Pentru că așa e cere interesul clasei stăpînitoare. Armata nu e decît numai pentru apărarea acestei clase. O apără de dușmanii din afară și o apără împotriva dușmanilor din lăuntru. Poporul, cel sărac și obijduit, el n'are nimic de pierdut și nimic de cucerit cu arma. Ba chiar ce e mai mult, tocmai împotriva aceluiși popor, din mijlocul căruia sunt aleși soldații și care prin sudoarea muncii sale cîștigă cele trebuincioase militarismului, tocmai împotriva acestui popor e folosită armata mai adeseori.

Dar până când vor fi aceste suferinți? Până cînd va strivi militarismul floarea tinereții? Până cînd va pune el greutăți de nesuportat

pe spatele poporului? Oare nu va veni odată timpul, cînd toate astea vor pieri, cînd militarismul criminal se va dărîma de stîncă puternică a împotrivirii poporului *luminat* și conștient?

Ba da, va veni. Însă asta nu se va face în lumea ticăloasă de azi, cînd popoarele trăiesc în vrăjmășie și cînd omenirea e împărțită în două tabere mari: în asupriți și asupritori. Da, va pieri militarismul, popoarele vor trăi în bună înțelegere și nu va mai fi deosebire între om și om, dar asta se va face numai în viitoarea lume socialistă.

Să luptăm, dar, pentru venirea ei!

CRONICA

IN ȚARĂ.

Lupta pentru dreptul de vot. Cînd s'a făcut noua lege electorală, ziceau guvernării că ei dau drept de vot la vreo 200 mii de muncitori. Numărul acesta e neînsemnat față de marea mulțime a muncitorilor din țară. Dar acum se dovedește că și acestea 200 mii de voturi muncitorești s'au numai pe hîrnie, căci ținta guvernului e de-a micșora cit se poate mai mult numărul acesta.

După noua lege vor avea drept de vot și acei cetățeni trecuți de 30 ani, cari înaintea unei comisii examinătoare vor dovedi că știu scrie și citi. Prezentarea la examenele astea s'a început deja și nu peste mult se vor începe și examinările. Cei cari vor trebui să se supue examenului, în cea mai mare parte sunt muncitori, cari în zilele de lucru trebuie să muncească, spre a-și cîștiga pînea de toate zilele. Foarte puțini vor fi dintre muncitori, cari în zi de lucru vor părăsi munca, spre a merge la examen. De aceia ar trebui ca examenele astea să se facă în zi de Duminecă și în zile de lucru seara. Așa ar putea merge la examen fiecare muncitor. Însă tocmai asta nu o voesc stăpînitorii. De aceia în mai multe orașe din țară examenele au fost puse în zile de lucru, ca muncitorii să nu se poată prezenta și astfel nu vor putea fi alegători.

Noi însă trebuie să ne folosim de toate mijloacele, să jertfim cît putem spre a pune mîna într'adevăr pe acel puțin drept ce ni-l asigură legea.

Din Petroșeni vine știrea că solgăbirăul de acolo a stabilit ca dela 1 Mai să se facă examinările. Luni foarte mulți băieși s'au prezentat la examen, dar solgăbirăul le-a spus să meargă la casa comunală. S'au dus oamenii acolo și au tot așteptat până la 12 ore, cînd Hacher Márton, judele comunal, voinde să se scape de ei, a ieșit și le-a spus să plece, că *lor societatea le va scoate dreptul de vot.* Tot acest domn a batjocorit și pe tovarășii cari s'au prezentat cu cartea dela miliție, zicîndu-le că au furat-o.

Dar tovarășii din Petroșeni *să nu rabde* purtarea asta neomenească. Ei să-și caute dreptul, căci lor legea le dă drept și nu societatea!

Desbaterea bugetului în Cameră. Cît timp deoparte delegațiile se intrunesc și dezbate afacerile comune ale monarhiei austro-ungare, de altă parte Dieta noastră încă ține ședințe și discută proiectul de buget al țării,

pe anul 1914/15. Opoziția nu ia parte la ședințe și astfel partidul muncii duce lumea albă. Nimeni nu-i conturbă pe guvernamentali, sunt numai ei de ei. Se înțeleg de minune și primesc tot ce li-se cere.

Ședințele delegațiilor. Mercuria trecută s'au intrunit delegațiile în Budapesta. Tot în ziua asta moștenitorul de tron, Ferdinand, în numele regelui a citit mesagiul regal, care spune că „cerințele armatei se mișcă în cadrele obicinuite“, dar totuși „a fost nevoie a se lua un împrumut mai mare“. Așadar cheltuelile armatei în viitor vor fi tot cele demult, însă pentru acoperirea lor încontin trebuie luate împrumuturi peste împrumuturi. Mesagiul regal voiește să mîngăie locuitorii monarhiei, spunînd că cheltuelile vor fi tot cele „obicinuite“, dar, halal de așaceva, cînd în fiecare an de obicei se pun noi poveri pe spinarea poporului pentru plățirea nebuniei militare.

Joi și-au ținut expozeul (vorbirea) ministrul de externe Berchtold, și cel de război Krobotin. Ministrul de externe spune că ne aflăm în prietenie cu toate țările din jur, *însă totuși trebuie să ne înarmăm, să ținem pas cu puterile ce ne împresoară.* Din vorbele astea reiasă că starea externă a monarhiei e nesigură, azi par'că vedem puțină liniște în jur, dar ziua de mîine poate aduce întorsături uimitoare. De aceia cei cari conduc trebile externe ale monarhiei mereu fac apel la simțul de jertfă al cetățenilor.

Krobotin, ministrul de război spune că pentru dezvoltarea puterii armate e lipsă de noi înarmări. Lipsa aceasta e „arzătoare“ și acum ni-se cer 426 milioane de coroane pentru anul viitor. Din acestea substrăgîndu-se venitele ministeriilor comune, rămîne suma de cam 370 milioane. Din asta se vine pe Ungaria cam 135 milioane.

An de an se încarcă tot mai grele poveri pe spinarea poporului. Ministrul recunoaște că sunt mari cheltuelile, însă tot nu se sfiește a cere plățirea lor. Dar de unde? Armata apără interesele clasei stăpînitoare; deci poftescă cei bogăți și plătească ei cheltuelile astea mari. Baronii, conții, marii proprietari de pămînt, fabricanții și cu 'n cuvînt toți capitaliștii trebuie să susțină armata, căci numai lor le aduce foloase. Asta o pretindem noi, acum, cînd delegațiile stabilesc cheltuelile militare ale anului viitor.

IN STREINĂTATE.

*

Alegerile parlamentare din Franța.

Duminecă în 26 Aprilie s'au început alegerile generale în Franța. O luptă înverșunată au adus partidele de acolo. Dar cu toate astea lupta dată pe baza votului universal și secret a decurs în mod pacinic. Erau aproape 3000 de candidați cu diferite programe. Toate partidele au făcut pregătiri mari pentru alegeri. Neluînd seamă numeroasele frînturi de partide, trei mari tabere și-au măsurat puterile la alegerile astea: partidul conservativ, radicalii și partidul socialdemocrat.

După datele de până acum încă nu se pot stabili rezultatele alegerilor. În 251 de cercuri se vor face balotagii, acărora rezultate vor da oglinda curată a alegerilor. La tot cazul însă *partidul socialdemocrat a avut o izbîndă strălucită.* Pe cînd la 1910 ei au ales în ziua primă 29 de deputați, acum numai în ziua de 26

Aprilie au cucerit 40 de mandate. Iar față de 1,110,561 de voturi ce s'au dat în 1910, acum partidul socialdemocrat a primit în total 1 mil. 400 mii de voturi. E speranță, că la balctagiile, ce se vor face în 10 Maiu, numărul aleșilor socialdemocrați să se ridice la 90—100.

Astfel lucrează tovarășii noștri din țările înaintate. Și munca lor aduce roade prețioase pentru întreaga clasă muncitoare.

Serbătoarea muncii.

— Puternica demonstrație din Budapesta. — Munca pentru întărirea foilor noastre. — Inceputul săptămânei roșii. — Mari serbări în provincie.

Înălțatoarea serbătoare a tuturor proletarilor din lume poate niciodată n'a aflat țara noastră într-o stare mai tristă și mai grozavă decât acum. Toată siguranța libertăților publice e nimicită, stăpînitorii turbați năpădesc asupra tuturor drepturilor poporului. Oprese orice mișcare liberă, încearcă a înăbuși orice cuvînt de protestare și nemăsurate pedepsi grele îngăduie pe capul acelora, cari nu îngenunchează înaintea lor. Indelungați ani de temniță amară și multime de pedepse în bani aruncă asupra presei și a celor din jurul foilor muncitorești. În mijlocul acestor stări a răsărit asupra noastră mîndrul soare în ziua de întii Maiu.

Dar muncitorimea, care simte mai mult urmările rele ale acestei stări, a dovedit și de data asta că puterea ei e de nebiruit și acei pe cari îi apasă mai mult stăpînirea ne bună a zilelor de azi, aceia își pun pieptul înaintea călăilor răpitori de bunuri obștești, aceia dau pildă însuflețitoare, că atunci cînd e mai mare apăsarea, atunci sunt mai tari și puterile de împotrivire.

În anul ăsta demonstrația dela întii Maiu a trebuit să fie mai mare și mai impozantă decât în oricare an de mai înainte. Și plini de mîndrie și fericiți putem spune, că într'adevăr sunt ani de zile de cînd manifestația noastră dela întii Maiu n'a mai fost atît de puternică și frumoasă.

Atunci cînd puterea armată credea că prin ordinațiunile sale dripitoare de libertate și prin legile sale drăcești a rărit rîndurile taberei noastre, atunci am arătat că nu, nu suntem mai puțini, ci din contră numărul ni-s'a înmulțit, dorul de luptă ni-e mai mare acum, și nu ne vom da învinși, nu vom înceta lupta până nu ne vom cuceri drepturile naturale și omenești.

In Budapesta.

Demonstrația din Budapesta a fost cea mai puternică din toată țara. În cinci coloane s'au

aranjat cei vreo 80 mii de muncitori, cari în ziua asta mare au părăsit fabrica și atelierul spre a demonstra pentru cererile muncitorimeii din lumea întreagă. Insuflețirea era mare și pe tot locul unde trecea convoiul muncitorilor se auzeau strigăte de:

- Trăiască votul universal, egal și secret!
- Trăiască libertatea de presă!
- Piară guvernul panamist!
- Piară Tisza!

În fruntea convoiului mergea o ceată de bicicliști, după ei fanfara (muzica), care cînta marșuri revoluționare și alte cîntece socialiste. Pe calea Rákoczi, pe bulevardul Elisabeta și Terezia, apoi pe calea Andrassy, unde trecea convoiul, ce credeai că n'o să aibă sfârșit, erau mulți cetățeni cari priveau cu simpatie mulțimea de muncitori demonstrați, dar mulți erau și aceia, cari cu groază închideau geamurile (ferestrelle), se retrăgeau în casă, să nu vadă pe cei sdrențoși și să nu audă glasul celor ce pretind drepturi.

Dar convoiul mergea înainte, mîndru și înfricoșător. Inceputul coloanei întii a ajuns deja în parcul orașului, unde toți se așezau la locuri anumite, și dela locul de plecare, din piața Tisza Kálmán, tot mai ieșeau rînduri-rînduri de muncitorii. Un lanț viu de demonstrați lega piața Tisza Kálmán, — locul de plecare — și parcul orașului — locul unde nizuiau toți. Atît de puternică și atît de frumoasă a fost demonstrația noastră din Budapesta.

În parc apoi cele cinci coloane s'au despărțit, mergînd fiecare în cite o grădină anumită, unde mai mulți oratori au vorbit despre însemnătatea zilei de întii Maiu și despre datorința ce o avem noi muncitorii din Ungaria.

Secțiunea română din Budapesta încă a luat parte la demonstrație. Aveam înaintea tabla secțiunii, pe care filfaia mîndru un exemplar din „Adevărul”, ce avea capul tipărit cu roșu. Corul secțiunii a intonat mai multe cîntece socialiste și în parc cu toții ne-am adunat în grădina la „Triesztá nó”, unde am petrecut până seara târziu. S'au făcut mai multe abonamente la „Adevărul”.

Inceputul săptămânei roșii.

Demonstrația de întii Maiu a fost totodată și un început al săptămânei roșii, ce o aranjează partidul nostru, pentru cîștigarea de abonați la foile partidului și pentru înscrierea de membri în partid. Inceputul acesta a fost vrednic de laudă, căci în ziua primă tovarășii din Budapesta au făcut 1200 de abonați noi la „Népszava”. Munca aceasta curge înainte și suntem siguri că va aduce rezultatul dorit.

In provincie

încă au fost serbări mari și frumoase pretutindeni. Astfel au serbat tovarășii din Arad, Deva, Cluj, Lugoj, Oradea-Mare, Timișoara,

Sibiu, Brașov etc., unde au luat parte foarte mulți români.

În Lugoj tovarășul Pompeius Geza Bănățeanul a vorbit către tovarășii români despre însemnătatea serbării de întii Maiu.

Muncitorii români și lupta de clasă.

„Muncitorimea în lupta sa n'are de pierdut decât lanțurile, în schimb însă va dobîndi o lume întreagă!”

Karl Marx.

Printre muncitori în general, iar în special printre muncitorii români se găsesse mulți, ba chiar și prea mulți cari și azi, cînd vedem că și la popoarele cele mai înapoiat muncitorimea se mișcă, se agită spre a-și croi o soartă mai prielnică, spre a-și eluipa libertatea politică, economică și culturală prin organizare, aceștia se sperie tresărind plin de frică, cu trupul tremurînd plin de frică, cu trupul tremurînd de spaima cuvîntului organizat s'au organizație. Muncitorul român stă departe dela orice început de muncă care e înspre binele și folosul lui și numai arareori îl poți auzi bolborosind cuvînt, și acele neînțelese și pline de contraziceri, la adresa puținilor muncitori cari și-au cunoscut și își cunosc chemarea lor în societatea de azi, și cari organizîndu-se pe baza luptei de clasă, luptă pentru dezrobirea poporului din sclăvia capitalismului.

Sunt mulți cari ne învinovătesc pentru că ne organizăm și devenim socialiști, răsturnători ai ordinii sociale de azi, și cari niciodată nu suntem mulțumiți cu cît avem și cît cîștigăm din mila clasei stăpînitoare, ci ne prea amestecăm cu tot felul de oameni cari nu se țin de nația noastră. Birfelile acestea le auzim zilnic dela catării noștri, cari nu sunt în stare să-ți explice ce vreau. Nu se pot împăna cu lupta de clasă și nici nu permit să se vorbească de muncitorii „domnii meseriași”, căci s'au uitat de mult, că au purtat vrednică epură suman, și părăsind sătulețele religioase și-au petrecut cele mai frumoase momente ale copilăriei, venind la oraș, și au vădit că negre, purtînd ghete cu gumă la călcie și guler înăsprit, prin urmare nu mai pot fi muncitori ci „domnii meseriași”,... iar de-a se organiza nu poate fi vorba, că doar demnitatea lui națională nu-l lasă să se organizeze cu tot felul de nații și mai ales unde sunt și jidani, căci ar fi din partea lui o crimă națională, ea și cînd nu chiar tocmai demult soldații români ai regelui Carol, luînd apărarea unui fabricant jidan au împușcat o mulțime de muncitori români, ceiace după „domnii meseriași”, nu e crimă națională?!... Iar armata română e și ea o organizație națională, a statului român, cu care statul își apără capitalul și capitaliștii săi internaționali. Va să zică ca-

tenii au trebuit să aște dinainte viitoarea revărsare a Nilului, pentru că la timp potrivit să are și samene, ca nu cumva Nilul cu mo-cirla sa, să acopere sămănăturile. Afară de asta viața de toate zilele, pretindea socotirea cît mai exactă a vremii. Toate astea i-a determinat a examina semnele cerului și în special ale stelelor, căci în foarte puține locuri oamenii s'au bucurat de astfel de pămînt cum au avut aceste popoare. Asupra întinsului Babilon și Egipt aerul e așa de uscat și străveziu, încît pe acolo foarte rar se observă ceață sau nori, cari să acopere cerul strălucitor.

Deci aici foarte demult s'a examinat mersul soarelui, drumul lunii și fazele ei, stelele universului pe cari le vedeau în închipuirea lor, pe cele mai apropiate una de alta, ca tablouri stelare. Apoi unora grupe de stele le-au dat și nume, le-au observat mișcările și atunci li se părea că întreaga boltă cerească se învîrtește fără ca stelele să-și schimbe poziția unele față de altele. Mai târziu au băgat de seamă că unele stele își schimbă poziția pe bolta cerească. Au făcut deosebiri între stelele stabile și între planetele mișcătoare, observând și mișcarea acestora.

După astfel de observări cari au durat secole, ba chiar și mii de ani, acum cinci mii de ani

FOIȚA

Răspuns

la o scrisoare.

Mai scrie, dă-mi putere nouă
Să pot jertfi, să pot lupta,
Mă prind cu mâinile-amândouă,
Mă razim de scrisoarea ta.

Și tu te vei fi prins de mine
Fără să-mi dau seama, te-am ținut
Atunci cînd îți spuneau suspine
Povestea sbuciumului mut.

E alta, poezia sfîntă
De care-ai avut parte voi
Și-a celuia care și o cîntă
Luptând cu soartea pentru doi.

Aș vrea să trec munții din zare
Să mă opresc unde-am cetit
Că nu e nici o sbuciumare
Pe coasta verde a unui schit.

Să stau ca pasărea pe munte
În pragul paciniceii chilii,

Să nu mai fie nici o punte
Între ce-a fost și ce va fi.

Să treci odată peste-o vreme
De culmea vechilor Carpați,
Un glas de clopot se te chieme
Și 'n poarta maicilor să bați.

Nu îți-au șoptit în ceasuri grele
Vre-una dintre poezii —
Să fugi de truda sorții mele,
Ori cît de harnică te-ai ști.

Marla Cunțan.

NICOLAU COPERNICUS.

(Viața unui astronom renumit.)

Știința astronomiei e una dintre cele mai vechi științe. Popoarele din Asia și Egipt nu numai de aceia s'au ocupat cu astronomia, pentru că din semnele minunate ale boltei cerești să prezică în mod superstițios soarta viitoare a oamenilor și țărilor, ci au făcut-o și de nevoe.

Chinezilor în navigațiunea pe mare, Babilonenilor în pribegiile lor prin pustie le-au trebuit conducătorii, spre a nu se pierde. Conducătorii le-au fost stelele, după cari și azi se orientează corăbierul și păstorul. Egipt-

